

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

VIOLA ARDONE

Trenul copiilor

Traducere din limba italiană de
Anca Irina Ionescu

**METEOR
PRESS**

Cuprins

Partea I – 1946.....	5
Partea a II-a	79
Partea a III-a.....	155
Partea a IV – 1994	187

1.

Mama înainte și eu după ea. Mama merge repede pe aleile din Cartierele Spaniole; la fiecare pas al ei, doi pași ai mei. Mă uit la pantofii oamenilor. Pantof în stare bună: un punct; pantof găurit: pierd un punct. Fără pantofi: zero puncte. Pantofi noi: premiu cu felicitări. Eu nu am avut niciodată niște pantofi ai mei. Îi port tot pe ai altora și de aceea am mereu răni la picioare. Mama spune că pășesc strâmb. Nu e vina mea. Sunt pantofii altcuiva. Au forma picioarelor care i-au folosit înaintea mea. Au luat obiceiurile lor, au parcurs alte străzi, au jucat alte jocuri. Și când ajung la mine, ce știi ei despre cum vreau eu să pășesc și unde vreau să merg? Trebuie să te obișnuiești încetul cu încetul, dar între timp piciorul crește, pantofii rămân mici și o luăm de la capăt.

Mama merge în față și eu mă țin aproape de ea. Nu știi unde mergem, spune că este spre binele meu. Dar este o păcăleală, ca și cu păduchii. „Este spre binele tău” și m-am trezit tuns chilug. Din fericire, și pe prietenul meu Tommasino l-au tuns chilug, tot spre binele lui. Prietenii de pe străduța noastră râdeau de noi și ziceau că suntem ca două capete de mort ieșite de la Cimitirul Fontanelle. La început, Tommasino nu era prietenul meu. Îl văzusem odată cum șterpelișe un măr de pe taraba lui Capajanca,

zarzavagiul care are un cărucior în Piața Mercato, și atunci m-am gândit că nu puteam fi prieteni, pentru că mama Antonietta îmi explicase că om fi noi săraci, dar hoți nu. Altfel devenim cerșetori. Dar Tommasino mă văzuse și a furat un măr și pentru mine. Și pentru că eu nu furasem mărul, ci îl promisem cadou, l-am mâncat, căci nu mai puteam de foame. Din acel moment am devenit prieteni. Prieteni de la mere.

Mama merge pe mijlocul drumului, fără să privească deloc în jos. Eu îmi târâsc picioarele și număr punctele, ca să-mi treacă spaima. Număr pe degete până la zece, apoi o iau de la capăt. Când voi face de zece ori câte zece se va întâmpla un lucru frumos, așa e jocul. Lucrul acela frumos nu mi s-a întâmplat până acum, poate că am numărat greșit punctele. Mie îmi plac foarte mult cifrele. Dar literele nu: când sunt singure le recunosc, dar când se amestecă și formează cuvinte, le încurc. Mama spune că nu trebuie să cresc la fel ca ea și de aceea m-a trimis la școală. M-am dus acolo, dar nu m-am simțit bine. În primul rând, colegii țipau și mă întorceam acasă cu dureri de cap, iar încăperea era mică și mirosea a picioare transpirate. Și apoi, trebuia să stau tot timpul nemișcat și cuminte într-o bancă și să desenez bețișoare. Profesoara avea bărbia foarte pronunțată și vorbea cu prune în gură, iar când cineva o deranja îi ardea o palmă peste cap. Eu în cinci zile am primit zece palme. Le-am numărat pe degete ca pe punctele de la pantofi, dar nu am câștigat nimic. Așa că nu am mai vrut să merg la școală.

Mama nu a fost mulțumită, dar a spus că trebuie să învăț măcar să muncesc și m-a trimis să strâng haine vechi. La început am fost mulțumit: trebuia să hoinăresc

toată ziua și să strâng zdrențe vechi din casă în casă sau să scotocesc prin gunoi și să le duc la piață, la Capa 'e fierro.¹ După câteva zile mă întorceam acasă atât de obosit, încât regretam scatoalcele profesoarei cu bărbia foarte pronunțată.

Mama s-a oprit în fața unui palat gri cu roz, cu ferestre mari.

– Aici este, spuse ea.

Școala aceasta mi se părea mai frumoasă decât cealaltă. Înăuntru era liniște și nu mirosea a picioare. Am urcat la etajul al doilea și ni s-a spus să așteptăm pe coridor, pe o bancă de lemn, până când o voce a strigat:

– Următorul.

Văzând că nu se mișcă nimeni, mama a înțeles că următorul suntem noi și așa am intrat.

Pe mama mea o cheamă Antonietta Speranza. Domnișoara care ne aștepta își notează numele ei pe o foaie și spune:

– Vouă v-a rămas numai asta.

Iar eu mi-am spus: „Asta este, acum mama o să se răsucească pe călcâie și o să ne întoarcem acasă.” Dar nu.

– Dumneavoastră dați palme, doamnă profesoară? am întrebat eu și mi-am acoperit capul cu brațele, pentru mai multă siguranță.

Domnișoara râde și mă ia de obraji, cu degetul mare și cel arătător, dar fără să mă strângă.

– Luați loc, spune, iar noi ne așezăm în fața ei.

Domnișoara nu seamănă deloc cu cealaltă, nu are bărbia foarte pronunțată, ci un surâs frumos, dinți albi și

¹ Poreclă însemnând „Cap de fier” (*n. tr.*).

drepti și părul tăiat scurt; poartă pantaloni, ca bărbații. Stăm cuminți. Ne spune că se numește Maddalena Criscuolo și poate mama își amintește de ea, pentru că luptase ca să ne scape de sub asuprirea naziștilor. Mama o măsoară din cap până în picioare, dar se vede cât se poate de bine că nu auzise niciodată de această Maddalena Criscuolo. Maddalena povestește că salvase Podul della Sanità, deoarece nemții voiau să-l arunce în aer cu dinamită, iar la sfârșitul războiului i-au dat o medalie de bronz și o diplomă. Eu mă gândesc că era mai bine dacă i-ar fi dat niște pantofi noi, pentru că are unul bun și unul găurit (zero puncte). Spune că am făcut bine că am venit la ea, că multă lume se rușinează, dar ea și tovarășele ei au fost nevoite să meargă din casă în casă și să convingă mamele că era un lucru bun pentru ele și pentru copiii lor. Că li se trântiseră multe uși în față și fuseseră de multe ori înjurate. Eu o cred, pentru că mi s-a întâmplat și mie, atunci când mă duceam să cer haine vechi și urechile îmi auzeau destule cuvinte urâte. Domnișoara spune că multe persoane cumsecade au avut încredere în ea, că mama mea, Antonietta, este o femeie curajoasă și că fiului ei îi face, astfel, un dar. Eu n-am primit niciodată daruri, în afară de cutia veche de cusut, în care mi-am pus toate comorile mele.

Mama Antonietta așteaptă ca Maddalena să termine de vorbit, pentru că nu-i place să trăncănească. Maddalena spune că trebuie să li se dea copiilor o oportunitate. Eu aș fi fost mai mulțumit să-mi dea pâine, zahăr și urdă. Am mâncat odată la o petrecere a americanilor, unde mă strecurasem împreună cu Tommasino (pantofi vechi: pierd un punct).

Mama mea stă și tace, dar Maddalena continuă să vorbească: au organizat trenuri speciale care să-i ducă pe copii acolo. Atunci mama răspunde:

– Dar sunteți sigură? Băiatul ăsta de aici, așa cum îl vedeți, e o pedeapsă de la Dumnezeu!

Maddalena spune că vor fi mai mulți copii ca mine în tren, nu numai eu. Așadar, nu este o școală, înțeleg și eu în cele din urmă, și zâmbesc. Mama Antonietta nu zâmbește.

– Dacă aș fi avut de ales nu aș fi venit aici, asta e tot ce am, vedeți ce puteți face.

Când plecăm, mama merge tot înaintea mea, dar mai încet. Trecem prin fața prăvăliei cu pizza, unde mă agăț întotdeauna de haina ei și nu încetez să mă vaiet până nu primesc un pacchero². Mama se oprește.

– Cu jumări și ricotta³, îi spune mama tânărului din spatele tejghelei. Una singură.

De astă dată eu nu am cerut nimic și mă gândesc că dacă mama, din capul ei, a vrut să-mi cumpere pizza de dimineață, trebuie să fie o păcăleală la mijloc.

Tânărul împachetează o pizza mai mare decât capul meu, galbenă ca soarele. O iau cu amândouă mâinile, de teamă ca nu cumva să cadă. E caldă și parfumată, respir deasupra ei și mireasma îmi intră în nas și în gură. Mama se apleacă și mă privește fix.

² Pacchero – un tip de paste napolitane sub formă de tuburi foarte mari (*n. tr.*).

³ Ricotta – sortiment de urdă italiană (*n. tr.*).

- Deci ai auzit și tu. Acum ești mare, o să împlinești opt ani. Știi care este situația noastră.

Îmi șterge unsoarea de pe față, cu dosul palmei.

- Dă-mi și mie să gust o bucățică, dar în loc de o bucățică își ia o bucată. Apoi se ridică și ne îndreptăm spre casă. Nu întreb nimic și pornesc. Mama mea înainte și eu în urma ei.

2.

Despre treaba cu Maddalena nu s-a mai vorbit. Am crezut că poate mama uitase sau se răzgândise. Dar câteva zile mai târziu a venit la noi o măicuță, trimisă de părintele Gennaro. Mama se uită pe furiș din spatele ferestrei:

- Ce mai vrea acum și popoaia asta?

Sora bate încă o dată, așa că mama lasă la o parte cusătura și se duce să deschidă, dar o crapă numai puțin, cât să-și poată strecura măicuța fața îngălbenită. Călugărița întrebă dacă poate să intre, mama face semn din cap că da, dar se vede că nu prea are chef. Călugărița spune că mama mea este o bună creștină, că Dumnezeu vede totul și că făpturile nu aparțin nici mamelor, nici taților, ci sunt copiii Domnului. Dar comuniștii vor să plecăm cu trenul ca să ajungem în Rusia, unde o să ne taie mâinile și picioarele și n-o să ne mai lase să ne întoarcem acasă. Mama nu răspunde. Se pricepe foarte bine când e vorba să tacă. În cele din urmă, popoaia se enervează și pleacă. Și atunci întreb:

- Dar tu chiar vrei să mă trimiți în Rusia?

Mama ia din nou cusătura și începe să vorbească de una singură:

- Rusia e Rusia... Eu nu știu ce sunt ăia fasciști, nici comuniști. Nu știu nici măcar ce sunt preoții și episcopii.

Mama vorbește puțin cu alții, dar singură vorbește mai mult.

– Până acum am cunoscut numai foame și muncă... aș vrea s-o văd și eu pe popoaia asta fără un bărbat alături și cu copil de crescut... e ușor să vorbești când nu ai copii. Dar unde era ea când Luigi al meu s-a îmbolnăvit?

Luigi era fratele meu mai mare și, dacă nu ar fi avut ideea proastă să facă astm bronșic când era mic, acum ar fi avut cu trei ani mai mult decât mine. Așa, când m-am născut, eram deja copil singur la părinți. Mama nu vorbește aproape niciodată despre el, dar are o fotografie pe comodă, cu candelă în față. Toate acestea mi le povestise Zandragliona, care locuiește jos, vizavi de mine, și este o femeie de toată isprava. Mama suferise așa de tare, că toți credeau că nu-și va mai reveni. Dar după aceea m-am născut eu și a fost mulțumită. Deși eu nu o mulțumesc la fel ca el. Căci altfel nu m-ar trimite în Rusia.

Plec de acasă și mă duc jos la Zandragliona, care știe întotdeauna totul, iar dacă totuși nu știe ceva, îi pune pe alții să-i povestească. Spune că nu e adevărat că mă vor duce în Rusia, că o cunoaște pe Maddalena Criscuolo și pe ceilalți; vor numai să ajute, să ofere o speranță. Dar ce să fac eu cu speranța? Speranța o am deja în numele de familie, pentru că așa ne cheamă și pe mine, și pe mama mea Antonietta. Altfel, numele meu este Amerigo. Tata mi-a dat acest nume. Nu l-am cunoscut pe tata și totdeauna când întreb, mama ridică ochii spre cer ca atunci când vine ploaia și nu a reușit să strângă la timp rufe. Spune că este un om mare. A plecat în America să facă avere.

– Și se mai întoarce? am întrebat eu.

– Mai devreme sau mai târziu, a răspuns ea.

Nu mi-a lăsat nimic. Numai numele. E și asta ceva.

De când s-a aflat de treaba cu trenul, ne-am pierdut toți liniștea în cartier. Fiecare spune altceva: unul spune că poate o să ne vândă și o să ne trimită la muncă în America, altul spune că mergem în Rusia și o să ne bage în cuptoare, altul a auzit că pleacă numai copiii bolnavi, iar cei sănătoși rămân cu mamele lor, alții nu știu nimic și își văd de treabă înainte, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Nici eu nu știu nimic, deși în cartier mi se spune Nobel, pentru că știu o mulțime de lucruri, cu toate că nu am mai vrut să merg la școală. Învăț din mers: merg pe ici, pe colo, ascult ce se povestește, fac ceea ce fac și alții. Nimeni nu se naște învățat.

Mama Antonietta nu vrea să merg și să povestesc ce se întâmplă la noi în casă. Iar eu nu spun nimănui că la noi sub pat sunt pachete de cafea de la Capa 'e fierro. Și nu spun că după-amiaza Capa 'e fierro vine la noi acasă și se închide înăuntru cu mama. Poate nevastei lui îi spune că merge la biliard. Pe mine mă trimite afară, spune că el și ea au de lucru. Atunci mă duc să strâng haine vechi. Zdrențe, resturi, haine uzate ale soldaților americani, lucruri murdare și pline de purici. La început, când venea el, nu voiam să plec: nu puteam să cred că, în casa mea, Capa 'e fierro venea să facă pe stăpânul. Apoi mama mi-a spus că trebuie să-l respect pentru că are prieteni importanți și ne dă de mâncare. A spus că se pricepe la comerț și de la el am numai de învățat, că poate să mă îndrume. Nu am răspuns, dar din ziua aceea, în fiecare zi când vine el, eu plec. Lucrurile pe care le strâng le aduc acasă, mama trebuie să le curețe, să le cârpească, să le spele, iar după aceea i le dăm lui Capa 'e fierro, care are prăvălie în Piața

Mercato și reușeste să le vândă altora mai săraci decât noi. Între timp mă uit la pantofi și număr punctele pe degete, iar când o să fac de zece ori zece se va întâmpla un lucru frumos: tata se va întoarce bogat din America și pe Capa 'e fierro am să-l țin afară, de astă dată eu pe el.

Odată jocul chiar a funcționat. În fața teatrului San Carlo am văzut un domn cu pantofi atât de noi și de lustruiți, că făceau o sută de puncte cu totul. Și într-adevăr, când m-am întors acasă, Capa 'e fierro stătea în fața ușii. Mama o văzuse pe nevasta lui pe Rettifilo⁴ cu o poșetă nouă sub braț. Capa 'e fierro a spus:

– Trebuie să înveți să aștepți. Așteaptă și o să vină și vremea ta.

Mama a răspuns:

– Dar astăzi o să aștepți tu.

Și în ziua ceea nu l-a lăsat să intre în casă.

Capa 'e fierro a rămas afară, și-a aprins o țigară și a plecat cu mâinile în buzunar. Iar eu m-am apropiat de el, numai pentru plăcerea de a-l vedea amărât, și l-am întrebat:

– Astăzi e sărbătoare, Capa 'e fierro? Nu mai lucrezi?

Iar el s-a lăsat pe vine în fața mea, a tras din țigară și, când a aruncat aerul afară din gură, a scos rotocoale de fum.

– Uite ce este, mi-a spus, femeile și vinul sunt la fel. Ori le domini, ori te domină. Dacă te lași dominat, îți pierzi simțurile, devii sclav, iar eu am fost întotdeauna un om liber și întotdeauna voi fi așa. Haide, să mergem la

⁴ Corso Umberto I, cunoscută și sub numele de Rettifilo, una dintre cele mai elegante străzi din Napoli (*n. tr.*).

tavernă, astăzi îți dau să bei vin roșu. Astăzi Capa 'e fierro te face bărbat!

– Ce păcat! Capa 'e fierro, nu pot să merg cu dumneavoastră, am treabă.

– Și, mă rog, ce treabă ai?

– Trebuie să merg să strâng haine vechi, ca de obicei. Valorează patru bani, dar ne dau de mâncare. Scuzați!

Și l-am lăsat singur, în timp ce rotocoalele de fum dispăreau în aer.

Lucrurile pe care le găsesc le pun într-un coș primit de la mama. Iar coșul se îngreunează când se umple, așa că am început să-l port pe cap, cum am văzut că fac femeile din piață. Dar după aceea, poartă-l astăzi, poartă-l mâine, mi-a căzut părul și am rămas cu creștetul gol. Și cred că de-asta m-a tuns mama chilug, nu din cauza păduchilor! În timp ce umblu după haine vechi, întreb pe ici, pe colo, despre tren. Unul spune una, altul spune alta. Tommasino o ține întruna că el nu trebuie să plece, pentru că lor acasă nu le lipsește nimic și mama lui, donna Armida, nu a ajuns niciodată să ceară de pomană. Pachiochia,⁵ care este șefa străzii noastre, zice că pe vremea regelui nu se întâmplau asemenea lucruri și mamele nu-și vindeau niciodată copiii. Spune că nu mai există *dem-ni-ta-te!* Și, de câte ori spune asta, își arată gingiile cafenii, strânge din puținii dinți galbeni pe care îi are și scuipă prin găurile lăsate de cei pe care nu-i mai are. Pachiochia s-a născut urâtă, eu așa cred, și nu a avut niciodată un soț. Dar despre lucrul acesta nu se poate vorbi, pentru că este punctul ei slab. Și nici despre faptul că nu are copii. A avut cândva un sticlete, dar a fugit

⁵ Poreclă însemnând persoană credulă, prostuță (*n. tr.*).